

Robert ROGOWSKI

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, Polska

ORCID: 0000-0002-8744-8152

RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA W POŁUDNIOWEJ MAŁOPOLSCE. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG I KIERUNKI DEINSTYTUCJONALIZACJI

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza dostępności usług społecznych dla rodzin zastępczych i dzieci przebywających w pieczy zastępczej w podregionie sądeckim (powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki oraz miasto Nowy Sącz). Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu „Po pierwsze Rodzina”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). Zastosowano metodę sondażu instytucjonalnego, obejmującego 113 instytucji i organizacji wspierających rodziny. Wyniki badań wskazują na utrzymujące się deficyty w dostępie do usług psychologicznych i psychoterapeutycznych oraz brak miejsc kompleksowego wsparcia, szczególnie w mniejszych gminach i na obszarach wiejskich. Zidentyfikowano również potrzebę indywidualizacji pomocy („pomocy szytej na miarę”) oraz wzmocnienia roli koordynatorów pieczy zastępczej jako kluczowych ogniw systemu wsparcia. Wnioski wskazują, że proces deinstytucjonalizacji usług społecznych w regionie wymaga dalszej koordynacji działań międzysektorowych i rozwoju lokalnych centrów wsparcia rodzin. Artykuł stanowi głos w dyskusji dotyczącej kierunków deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych w Polsce.

Słowa kluczowe: piecza zastępcza, usługi społeczne, deinstytucjonalizacja, rodzina zastępcza, Małopolska.

FAMILY FOSTER CARE IN SOUTHERN MAŁOPOLSKA. AVAILABILITY OF SERVICES AND DIRECTIONS OF DEINSTITUTIONALIZATION

Summary

The article analyses the availability of social services for foster families and children in foster care in the Nowy Sącz subregion of Małopolska (covering the districts of Gorlice, Limanowa, Nowy Sącz and the city of Nowy Sącz). The study was conducted within the project “*Po pierwsze Rodzina*” (*Family First*), co-financed by the European Social Fund Plus (ESF+). An institutional survey method was applied, covering 113 institutions and organisations providing support for families. The results reveal persistent deficits in access to psychological and psychotherapeutic services and a lack of comprehensive support centres, particularly in rural and peripheral areas. The findings also highlight the need for individualised assistance (“tailor-made support”) and for strengthening the role of foster care coordinators as key actors in the support system. The study concludes that further intersectoral coordination and the development of local family support centres are essential for advancing the process of deinstitutionalisation of social services in Poland.

Keywords: foster care, social services, deinstitutionalisation, foster family, Małopolska (Lesser Poland).

Wprowadzenie

Problematyka usług społecznych, w szczególności adresowanych do rodzin zastępczych i dzieci przebywających w pieczy zastępczej, zajmuje coraz ważniejsze miejsce w polityce publicznej zarówno w Polsce, jak i w krajach Unii Europejskiej. Rodziny zastępcze i dzieci objęte pieczą wymagają zintegrowanego, wieloaspektowego wsparcia, obejmującego obszary opiekuńczo-wychowawczy, zdrowotny, edukacyjny i społeczny. Realizacja tych zadań wymaga planowego i koordynowanego działania różnych podmiotów, takich jak instytucje pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia oraz wymiaru sprawiedliwości. Skoordynowany system wsparcia uznaje się za jeden z kluczowych elementów współczesnej polityki społecznej, opartej na integracji działań publicznych i środowiskowych na rzecz rodziny, w tym rodzinnej pieczy zastępczej (Sielicka, 2023).

Polityka rodzinna w krajach europejskich coraz częściej przybiera charakter zintegrowany, łącząc instrumenty finansowe z rozwiniętym systemem usług społecznych. Współczesne podejście zakłada równowagę pomiędzy pomocą materialną a realnym wsparciem w codziennym funkcjonowaniu rodzin. W Polsce proces ten miał charakter ewolucyjny. W początkowych etapach dominowały świadczenia pieniężne, takie jak zasiłki, dodatki i świadczenia wychowawcze, jednak od drugiej dekady XXI wieku coraz wyraźniej akcentowana jest potrzeba rozwoju usług społecznych adresowanych do rodzin. Kierunek ten został utrwalony zarówno w programach unijnych, jak też w krajowych dokumentach strategicznych dotyczących polityki społecznej i rodzinnej (Uchwała nr 135 Rady Ministrów, 2022).

W Polsce usługi społeczne skierowane do rodzin są w przeważającej mierze realizowane przez instytucje publiczne, w szczególności przez powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej i centra usług społecznych. Ich celem jest zaspokajanie podstawowych potrzeb społecznych, podnoszenie jakości życia mieszkańców i przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Adresatami tych działań są osoby, rodziny, grupy społeczne i wspólnoty lokalne. Zakres usług obejmuje m.in. wsparcie rodzin, organizację systemu pieczy zastępczej, pomoc społeczną, ochronę zdrowia, edukację, kulturę, politykę mieszkaniową oraz działania na rzecz integracji społecznej (Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, 2019, art. 2 ust. 1). W systemie wsparcia rodzin zastępczych kluczową rolę odgrywają powiatowe centra pomocy rodzinie i koordynatorzy pieczy zastępczej, odpowiedzialni za organizację, nadzór oraz bieżące wspieranie rodzin pełniących funkcje opiekuńcze. Uzupełniającą rolę w tym zakresie pełnią ośrodki pomocy społecznej i podmioty niepubliczne, w tym organizacje pozarządowe oraz sektor prywatny, które oferują specjalistyczne usługi wspierające, takie jak poradnictwo, wsparcie środowiskowe czy dostęp do pomocy psychologicznej i terapeutycznej.

W ujęciu systemowym usługi społeczne realizowane są nie tylko przez sektor publiczny, lecz także przez organizacje pozarządowe i podmioty prywatne, nieraz na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego lub w formule partnerstw mieszanych. Gminy i powiaty są zobowiązane do prowadzenia lokalnych polityk społecznych, obejmujących planowanie, organizację i koordynację usług społecznych, co stanowi podstawowy instrument realizacji zadań z zakresu integracji i włączenia społecznego (Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, 2004, art. 16b ust. 3).

Dostępność usług społecznych stanowi jeden z kluczowych warunków zrównoważonego rozwoju społecznego oraz poprawy jakości życia rodzin w Polsce. W ostatniej dekadzie, obejmującej lata 2015-2024, można zaobserwować wyraźne przemiany w zakresie organizacji, zakresu i dostępności wsparcia kierowanego do rodzin. Zmiany te dotyczą zarówno instytucji publicznych, jak również organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego, które coraz częściej współuczestniczą w realizacji polityki społecznej na poziomie lokalnym i regionalnym. W tym okresie nastąpiły istotne przesunięcia w priorytetach polityki rodzinnej, czego symbolicznym wyrazem było wprowadzenie w 2016 roku programu „Rodzina 500+”, który, choć był świadczeniem finansowym, uruchomił także debatę o potrzebie usług towarzyszących. Rozwijano programy wsparcia opieki instytucjonalnej i środowiskowej, takie jak „Maluch+”, czy kolejny program, tj. Aktywny Maluch, wspierający rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów). Ostateczni odbiorcy wsparcia mogą otrzymać dofinansowanie do tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki. Inną, wcześniej wprowadzoną, a bardzo ważną instytucją jest instytucja asystenta rodziny, która nakłada na gminy obowiązek zatrudniania asystentów w przypadku rodzin wymagających szczególnej pomocy. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyodrębniła pieczę zastępczą z systemu pomocy społecznej. Jednocześnie wyznaczyła kierunek zmian polegający na odchodzeniu od opieki instytucjonalnej na rzecz rodzinnych form pieczy i na zacieśnieniu współpracy powiatu ze służbami gminnymi.

Współczesna polityka społeczna dąży do deinstytucjonalizacji usług społecznych, rozumianej jako proces przenoszenia ciężaru wsparcia z dużych, scentralizowanych instytucji na rzecz usług środowiskowych i lokalnych, świadczonych jak najbliżej miejsca zamieszkania odbiorców. Celem tego procesu jest lepsze dostosowanie pomocy do indywidualnych potrzeb osób i rodzin przez identyfikację deficytów, luk w dostępności i tzw. białych plam na mapie usług społecznych. Deinstytucjonalizacja obejmuje zatem nie tylko zmianę formy oraz miejsca świadczenia wsparcia, lecz także usprawnienie systemu jego planowania, koordynacji i integracji na poziomie lokalnym (Usługi społeczne w Małopolsce – deficyty, potrzeby, potencjał rozwojowy, 2023, s. 5). W literaturze oraz dokumentach strategicznych podkreśla się, że proces deinstytucjonalizacji polskiego systemu pieczy zastępczej rozpoczął się na początku XXI wieku. Organizatorzy pieczy zastępczej zostali zobowiązani do stopniowego przenoszenia ciężaru wsparcia z instytucji opiekuńczych na poziom społeczności lokalnych, tak aby kompleksowa opieka nad dziećmi i rodzinami była realizowana jak najbliżej ich miejsca zamieszkania (Radlińska, Kasperska, Błazejowska, Pogonowski, 2024, s. 99).

Celem niniejszego opracowania jest diagnoza dostępności i organizacji kluczowych usług społecznych kierowanych do rodzin zastępczych oraz dzieci przebywających w pieczy zastępczej na obszarze 4 powiatów podregionu nowosądeckiego: limanowskiego, gorlickiego, nowosądeckiego i miasta Nowy Sącz. Pierwsza część artykułu przedstawia kontekst prawno-instytucjonalny oraz ramy organizacyjne systemu wsparcia, a druga prezentuje wyniki badań własnych przeprowadzonych na wskazanym obszarze. Badania te miały na celu ocenę dostępności usług, identyfikację istniejących deficytów i tzw. białych plam w systemie, a także określenie priorytetowych kierunków rozwoju wsparcia dla rodzin zastępczych i dzieci objętych pieczą zastępczą.

1. Usługi społeczne a rodzinna piecza zastępcza

Usługi społeczne definiuje się jako niematerialne świadczenia udzielane osobom i rodzinom w celu zaspokajania potrzeb, przezwyciężania trudności życiowych oraz poprawy jakości życia. W przypadku rodzinnej pieczy zastępczej obejmują one przede wszystkim diagnozę i psychoterapię dzieci, w tym terapię traumy oraz zaburzeń więzi, wsparcie logopedyczne, wczesne wspomaganie rozwoju, poradnictwo i psychoedukację dla opiekunów, interwencję kryzysową, mediację, a także pomoc prawną. Ważnym elementem są również usługi środowiskowe świadczone w miejscu zamieszkania rodzin. W odróżnieniu od transferów finansowych, istotą usług społecznych jest bezpośrednie oddziaływanie specjalistów na funkcjonowanie dziecka i rodziny, a także koordynacja działań wielu podmiotów zaangażowanych w proces wsparcia.

Zakres wsparcia wobec rodzin na poziomie lokalnym wyznacza Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W preambule wskazane są motywy i cele wprowadzenia regulacji prawnej. Jej treść jest następująca: „Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, oraz w celu zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dzieckiem i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich mogą być osiągnięte przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”.

Pieczą zastępczą stanowi jedną z kluczowych form wsparcia w ramach usług społecznych. Jest to czasowa forma opieki oraz wychowania dziecka poza rodziną biologiczną, uruchamiana w sytuacji, kiedy rodzice nie są w stanie zapewnić mu właściwej opieki i bezpieczeństwa (Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, art. 2 ust. 2).

Pojęcie „piecza zastępcza” nie posiada w państwach Unii Europejskiej jednolitej definicji. W ujęciu ogólnym oznacza ono powierzenie dziecka, co najmniej na jedną noc, opiece sprawowanej poza jego domem rodzinnym. Decyzja o umieszczeniu dziecka może wynikać z orzeczenia sądu, decyzji organu administracji publicznej, upoważnionej instytucji, a w niektórych przypadkach również z inicjatywy samego dziecka, jego rodziców, opiekunów lub osób sprawujących nad nim pieczę w sytuacji czasowej nieobecności rodziców. Termin ten obejmuje zarówno nieformalne formy opieki nad dzieckiem sprawowane przez krewnych lub osoby niespokrewnione, jak i formalne umieszczenie w rodzinie zastępczej bądź innej formie opieki rodzinnej. Zgodnie z europejskimi wytycznymi do kategorii pieczy zastępczej zalicza się również opiekę zapewnianą w sytuacjach nagłych, w tym w ośrodkach przejściowych oraz innych placówkach stacjonarnych. Na podstawie tych ogólnych zasad każde z członkowskich państw Unii Europejskiej tworzy własne rozwiązania prawne i organizacyjne w zakresie pieczy zastępczej (Radlińska, Kasperska, Błażejowska, Pogonowski, 2024, s. 102).

Pieczą zastępczą obejmuje dwie zasadnicze formy: rodzinną i instytucjonalną. Do form rodzinnych zalicza się rodziny spokrewnione, niezawodowe i zawodowe oraz rodzinne domy dziecka, a do form instytucjonalnych placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jej podstawowym celem jest zapewnienie dziecku opieki i wychowania w warunkach możliwie najbardziej zbliżonych do rodzinnych, a także prowadzenie pracy z rodziną w celu umożliwienia powrotu dziecka do środowiska naturalnego. W sytuacji, kiedy powrót ten nie jest możliwy, piecza zastępcza ma na celu dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku takiej możliwości zapewnienie mu stabilnej opieki w środowisku zastępczym. Zadaniem pieczy zastępczej jest też przygotowanie wychowanków do samodzielnego, odpowiedzialnego i godnego życia, radzenia sobie z trudnościami, budowania relacji z rodziną i rówieśnikami oraz łagodzenia skutków straty i separacji. Jednocześnie system ten ma zaspokajać szeroki zakres potrzeb dziecka, w tym emocjonalnych, bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych (Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, art. 33). Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, obowiązek wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i organizacji pieczy zastępczej spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego i organach administracji rządowej. Zadania te realizowane są w ścisłej współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami, związkami wyznaniowymi i organizacjami społecznymi (Ibidem, art. 3 ust. 1-2).

Z punktu widzenia usług społecznych wobec rodzin jedną z ważniejszych jest rodzicielstwo zastępcze zawodowe, które jest rodzinną formą pieczy zastępczej, uregulowaną Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Rodziny zastępcze zawodowe tworzone są przez osoby niespokrewnione z dzieckiem, które oprócz świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania podopiecznych otrzymują także wynagrodzenie za pełnienie funkcji opiekuńczej. W Polsce wciąż dominuje piecza spokrewniona. W 2023 roku stanowiła ona 62,3% wszystkich rodzin zastępczych, najczęściej tworzonych przez dziadków. Rodziny niezawodowe obejmowały 29,7% ogółu, a rodziny zastępcze zawodowe 5,7%. Wśród tych ostatnich 71,1% stanowiły rodziny pełniące funkcję tzw. rodzin zwykłych, 17,6% działało jako pogotowia rodzinne, a 11,3% jako rodziny specjalistyczne. Łącznie w rodzinach zawodowych przebywało ok. 12,6% dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej. Dane Ministerstwa Pracy i Rodziny wskazują, że liczba rodzin zawodowych wzrasta bardzo powoli, tj. w 2015 roku funkcjonowało 2025 takich rodzin, a w 2022 roku 2098. Oznacza to, że ich udział w systemie pieczy zastępczej od niemal dekady utrzymuje się na zbliżonym poziomie, wynoszącym ok. 5-6% (Raclaw, 2025, s. 17).

Na poziomie województwa małopolskiego zarówno wypowiedzi przedstawicieli powiatów, jak i dane sprawozdawcze wskazują, że jednym z kluczowych problemów systemu pieczy zastępczej jest niedobór rodzin zastępczych. Deficyt ten prowadzi do nadmiernego obciążenia już funkcjonujących rodzin oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także do przekraczania dopuszczalnych limitów miejsc. W efekcie dzieci umieszczane są często w pieczy zastępczej poza terenem własnego powiatu, co utrudnia utrzymywanie kontaktów z rodziną biologiczną i proces reintegracji rodzinnej (Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie [ROPS], 2024, s. 17).

Samorządy powiatowe podejmują działania rekrutacyjne, jednak nie przekłada się to w wystarczającym stopniu na wzrost liczby kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. W ocenie przedstawicieli powiatów przyczyny tego zjawiska są

złożone. Wskazuje się głównie na ograniczony dostęp do wsparcia specjalistycznego, niskie wynagrodzenia, obawy przed trudnościami wychowawczymi dzieci, konieczność utrzymywania kontaktów z rodzicami biologicznymi, a także na niską świadomość społeczną i niewystarczający prestiż roli rodzica zastępczego (ROPS, 2024, s. 17). Kryzys rodzinnej pieczy zastępczej pogłębia też zjawisko starzenia się zawodowych rodziców zastępczych. W 2023 roku ponad połowa z nich miała ukończone 50 lat. Tendencja ta może w przyszłości prowadzić do dość poważnych konsekwencji dla funkcjonowania systemu, w tym do zahamowania procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej i ograniczenia dostępności rodzinnych form opieki. Dodatkową barierę stanowią długotrwałe postępowania sądowe, które opóźniają proces umieszczania dzieci w odpowiednich formach pieczy (Ibidem, s. 18).

2. Perspektywa lokalna: powiaty limanowski, gorlicki, nowosądecki i miasto Nowy Sącz

Powiaty limanowski, gorlicki i nowosądecki charakteryzują się w przeważającej mierze wiejskim oraz górskim typem osadnictwa, w odróżnieniu od miasta Nowy Sącz, które pełni funkcję ośrodka miejskiego i administracyjnego. Rozproszenie zabudowy i słabsza infrastruktura komunikacyjna na terenach wiejskich oraz górskich stanowią pewną barierę w dostępie do scentralizowanych usług specjalistycznych, takich jak centra zdrowia psychicznego, ośrodki pomocy prawnej czy siedziby powiatowych centrów pomocy rodzinie.

W sytuacjach, gdy rodzice biologiczni nie są w stanie zapewnić dzieciom odpowiedniej opieki i wychowania, uruchamiany jest system pieczy zastępczej, który obejmuje dwa zasadnicze typy: rodzinną i instytucjonalną. Rodzinna piecza zastępcza obejmuje zarówno rodziny zastępcze, jak i rodzinne domy dziecka. W 2024 roku liczba funkcjonujących form rodzinnej pieczy zastępczej wynosiła (Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie [ROPS], 2025, s. 130):

- w powiecie limanowskim – 65;
- w powiecie gorlickim – 78;
- w powiecie nowosądeckim – 100;
- w mieście Nowy Sącz – 64.

Drugą formą systemu pieczy zastępczej jest piecza instytucjonalna, realizowana poprzez placówki opiekuńczo-wychowawcze. W 2024 roku na terenie województwa małopolskiego funkcjonowało 97 takich placówek, obejmujących różne typy i poziomy specjalizacji opieki. Ich rozmieszczenie w analizowanych powiatach kształtowało się następująco (ROPS, 2025, s. 134):

- w powiecie limanowskim – brak placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- w powiecie gorlickim – 3 placówki;
- w powiecie nowosądeckim – 3 placówki;
- w mieście Nowy Sącz – 6 placówek.

Stopień deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w latach 2019-2023 dla 4 jednostek podregionu nowosądeckiego ukazuje tabela 1. Powiat limanowski utrzymuje w całym okresie poziom 100% (co jest spójne z brakiem placówek POW w tym powiecie). Miasto Nowy Sącz charakteryzuje się stabilnym wskaźnikiem na poziomie ok. 71-74%,

z wynikiem 71,71% w 2023 roku. Powiat nowosądecki notuje nieco większe wahania: od 72,36% w 2020 roku, 66,36% w 2022 roku, do 70,09% w 2023 roku. Powiat gorlicki plasuje się najniżej w zestawieniu, jednak z widocznym umiarkowanym wzrostem w horyzoncie 5-letnim: z 65,05% (2019) do 68,37% (2023), przy najniższym wyniku (63,92%) w 2021 roku i najwyższym (69,31%) w 2022 roku.

Tabela 1

Stopień deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w analizowanym regionie

Powiat	2019	2020	2021	2022	2023
Powiat gorlicki	65,05%	67,33%	63,92%	69,31%	68,37%
Powiat limanowski	100%	100%	100%	100%	100%
Powiat nowosądecki	71,19%	72,36%	68,38%	66,36%	70,09%
m. Nowy Sącz	73,79%	71,33%	72,97%	72,73%	71,71%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowy Obserwator Statystyk Społecznych (<https://obserwator.rops.krakow.pl/trendanalysis>, dostęp: 01.10.2025).

Liczbę dzieci przebywających w rodzinach zastępczych w latach 2019-2023 przedstawiono w tabeli 2. W powiecie gorlickim liczba dzieci wzrosła z 100 w 2019 roku do 128 w 2023 roku, osiągając maksimum w 2021 roku (134). W powiecie limanowskim odnotowano spadek ze 108 w 2019 roku do 95 w 2023 roku, przy najniższej wartości w 2022 roku (89) oraz wcześniejszym maksimum w 2021 roku (114). W powiecie nowosądeckim sytuacja pozostawała stosunkowo stabilna. Po szczycie w 2021 roku (179) liczba dzieci spadła do 136 w 2022 roku, by w kolejnym roku powrócić do poziomu zbliżonego do wyjściowego (153 wobec 152 w 2019 roku).

W ujęciu zbiorczym dla całego podregionu nowosądeckiego liczba dzieci w rodzinach zastępczych osiągnęła najwyższy poziom w 2021 roku (598). W 2023 roku największą liczbę dzieci w pieczy rodzinnej odnotowano w powiecie nowosądeckim (153), następnie w powiecie gorlickim (128), w mieście Nowy Sącz (101) i w powiecie limanowskim (95).

Tabela 2

Liczba dzieci w rodzinach zastępczych w analizowanym regionie

Powiat	2019	2020	2021	2022	2023
Powiat gorlicki	100	102	134	116	128
Powiat limanowski	108	112	114	89	95
Powiat nowosądecki	152	158	179	136	153
m. Nowy Sącz	107	96	171	105	101
Razem	467	468	598	446	477

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Internetowy Obserwator Statystyk Społecznych (<https://obserwator.rops.krakow.pl/trendanalysis>, dostęp: 01.10.2025).

W latach 2019-2023 łączna liczba rodzin zastępczych w analizowanym regionie wahała się między 290 (2022) a 311 (2021); w 2023 roku wyniosła 306, czyli nieco więcej niż w 2019 roku. Szczegółowe dane zawiera tabela 3.

Tabela 3

Liczba rodzin zastępczych w analizowanym regionie

Powiat	2019	2020	2021	2022	2023
Powiat gorlicki	66	64	65	71	81
Powiat limanowski	65	67	64	54	59
Powiat nowosądecki	99	108	104	97	102
m. Nowy Sącz	62	62	78	68	64
Razem	292	301	311	290	306

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowy Obserwator Statystyk Społecznych (<https://obserwator.rops.krakow.pl/trendanalysis>, dostęp: 01.10.2025).

3. Cel, metoda i przebieg badań

W ramach realizowanych badań zdefiniowano **szczegółowe cele badawcze**:

- Identyfikacja struktury instytucjonalnej podmiotów zaangażowanych w organizację i świadczenie usług dla rodzin zastępczych w badanych powiatach.
- Określenie potencjału instytucji w zakresie liczby obsługiwanych rodzin zastępczych i dzieci oraz zasięgu ich oddziaływania.
- Scharakteryzowanie respondentów reprezentujących instytucje wsparcia rodzin zastępczych oraz ich doświadczenia.
- Ocena stopnia instytucjonalnej koordynacji wsparcia, w szczególności roli „osoby pierwszego kontaktu” dla rodzin zastępczych.
- Zbadanie poziomu dostępności usług specjalistycznych dla rodzin zastępczych.
- Identyfikacja barier czasowych w dostępie do specjalistów dla dzieci w pieczy.
- Określenie głównych barier systemowych i organizacyjnych utrudniających dostęp rodzin zastępczych do usług.
- Diagnoza deficytów w ofercie kierowanej do rodzin zastępczych.
- Wskazanie priorytetowych kierunków rozwoju usług wspierających rodziny zastępcze w badanych powiatach.

Określenie szczegółowych celów badawczych pozwoliło na sformułowanie **szczegółowych pytań badawczych**:

- Jaka jest struktura instytucjonalna podmiotów świadczących usługi dla rodzin zastępczych i dzieci w pieczy?
- Jaka jest skala działania instytucji wobec rodzin zastępczych i dzieci?
- Jaką rolę pełnią przedstawiciele instytucji w systemie wsparcia rodzin zastępczych i jakie mają doświadczenie?
- Czy funkcjonuje „osoba pierwszego kontaktu” dla rodzin zastępczych w badanych powiatach?
- W jakim stopniu rodziny zastępcze mają dostęp do usług specjalistycznych?
- Jakie są średnie czasy oczekiwania rodzin zastępczych na poszczególne formy pomocy?

- Jakie bariery systemowe i organizacyjne utrudniają dostęp rodzin zastępczych do usług?
- Jakie rodzaje usług są najtrudniej dostępne dla rodzin zastępczych i dzieci w pieczy?
- Jakie formy wsparcia powinny być rozwijane w pierwszej kolejności dla rodzin zastępczych?

Badanie zostało zaprojektowane jako sondaż instytucjonalny. Respondentami byli dyrektorzy instytucji, pedagodzy, psychologowie, pracownicy socjalni, koordynatorzy pieczy zastępczej oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Po pierwsze, wskazane kategorie respondentów pełnią kluczowe funkcje w systemie wsparcia rodzin, a tym samym dysponują wiedzą niezbędną do rzetelnej oceny dostępności usług, identyfikacji potrzeb rodzin, a także rozpoznania barier systemowych i organizacyjnych.

Po drugie, zróżnicowanie zawodowe i instytucjonalne respondentów umożliwiło uchwycenie badanego zjawiska z wielu perspektyw. Dyrektorzy wnieśli spojrzenie organizacyjne, pedagodzy i psychologowie wiedzę specjalistyczną z zakresu wsparcia wychowawczego i terapeutycznego, pracownicy socjalni doświadczenie wynikające z codziennej pracy z rodzinami, koordynatorzy pieczy zastępczej znajomość praktycznego funkcjonowania rodzin zastępczych, a przedstawiciele organizacji pozarządowych perspektywę środowiskową.

Po trzecie, włączenie przedstawicieli różnych poziomów i sektorów systemu wsparcia pozwoliło na uzyskanie zróżnicowanych źródeł informacji, co miało zwiększyć wiarygodność uzyskanych danych i trafność sformułowanych rekomendacji.

Taki dobór respondentów umożliwił rozpoznanie rzeczywistej dostępności usług, identyfikację wąskich gardeł organizacyjnych i skutecznych ścieżek kierowania rodzin do odpowiednich form pomocy. Jednocześnie pozwolił na agregację doświadczeń wielu rodzin bez naruszania ich prywatności, a także zapewnił pozyskanie spójnego, porównywalnego materiału badawczego z czterech powiatów.

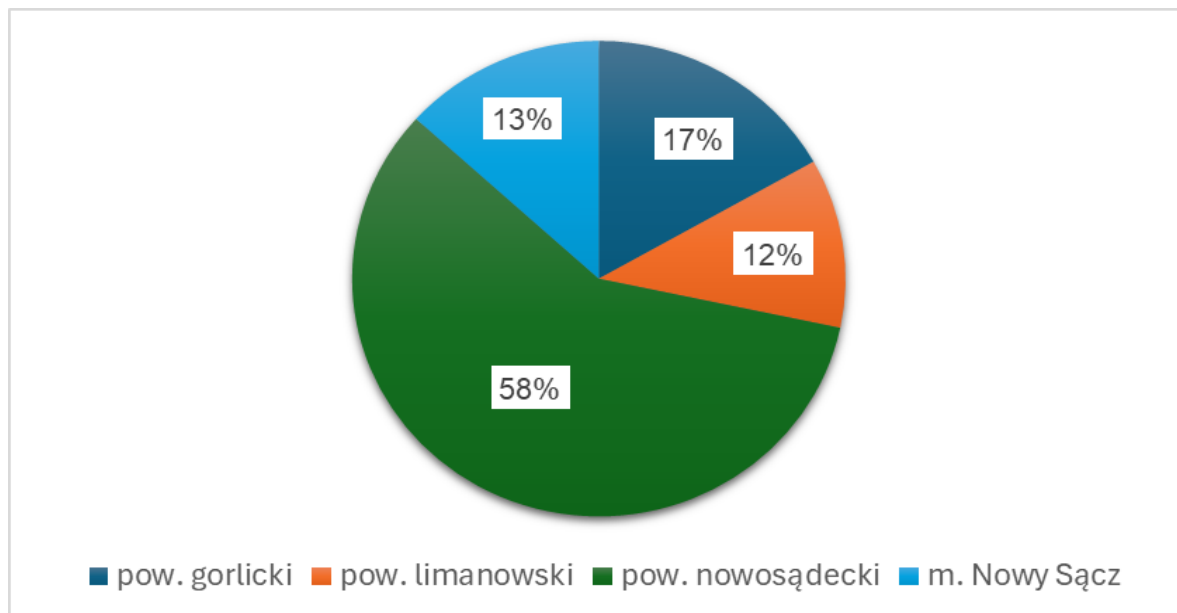
Identyfikacja badanych podmiotów została przeprowadzona w systematyczny sposób i obejmowała cztery powiaty: limanowski, gorlicki, nowosądecki oraz miasto Nowy Sącz. Jej celem było stworzenie pełnej i zweryfikowanej bazy instytucji oraz organizacji działających w obszarze wsparcia rodziny, które mogły zostać objęte badaniem ankietowym. Efektem końcowym była uporządkowana i kompletna baza danych, licząca ok. 300 zweryfikowanych rekordów, która stała się podstawą do realizacji badania ankietowego, jak również zapewniła rzetelność procesu doboru respondentów.

Narzędziem zastosowanym w badaniu był autorski kwestionariusz ankiety instytucjonalnej. Kwestionariusz ankiety został przygotowany w formie elektronicznej i został zaprojektowany tak, aby jego struktura odpowiadała wcześniej zdefiniowanym pytaniom badawczym. Wysyłanie kwestionariusza ankiety do poszczególnych instytucji poprzedzone było telefonicznym nawiązaniem kontaktu (przeprowadzono ok. 180 rozmów). Dzięki temu uzyskano wysoką zwrotność (ponad 30%) i dość dużą pewność, że respondentami były odpowiednie osoby.

Do uzyskania potrzebnych informacji wystarczyło obliczenie podstawowych statystyk opisowych.

4. Wyniki badań

W badaniu udział wzięli przedstawiciele instytucji ze wszystkich czterech powiatów podregionu nowosądeckiego. W powiecie gorlickim przebadano 19 instytucji (16,81%), w powiecie limanowskim 13 (11,50%), w powiecie nowosądeckim 66 (58,41%), a w mieście Nowy Sącz 15 (13,27%). Odsetek zbadanych instytucji ze względu na powiat przedstawia wykres 1.



Wykres 1. Odsetek badanych instytucji ze względu na powiat.

Źródło: opracowanie własne.

Wśród badanych osób największą grupę stanowili pracownicy socjalni (42 osoby, co stanowi 37,17% całej próby). Drugą najliczniejszą kategorię tworzyli dyrektorzy instytucji (26 osób, tj. 23,01%). Kolejne kategorie osób reprezentowane były w następujący sposób: pracownicy administracyjni (8,85%), osoby zatrudnione na stanowiskach określonych jako inne (7,08%), stanowiska związane z pieczęcią zastępczą (6,19%), psycholodzy (6,19%), pedagodzy (3,54%). Niewielkie grupy stanowili też nauczyciele, przedstawiciele organizacji pozarządowych i zastępcy dyrektorów (po 2,65% każda). Dane te wskazują, że w badaniu dominowali przedstawiciele praktyki socjalnej i zarządzającej. Jak wynika z uzyskanych odpowiedzi, wiedzę dotyczącą sytuacji rodzin zastępczych miały osoby pełniące różnorakie funkcje, czyli nie tylko formalnie przypisane do pieczy zastępczej (na ogół ok. połowy badanych wskazywało w kolejnych pytaniach odpowiedź „trudno powiedzieć”). Szczegółowe informacje ukazuje tabela 4. Należy dodać, że 60 badanych (53%) wskazało, że zajmuje się wsparciem rodzin zastępczych (tabela 5), co oznacza, że mają oni wiedzę na temat ich potrzeb.

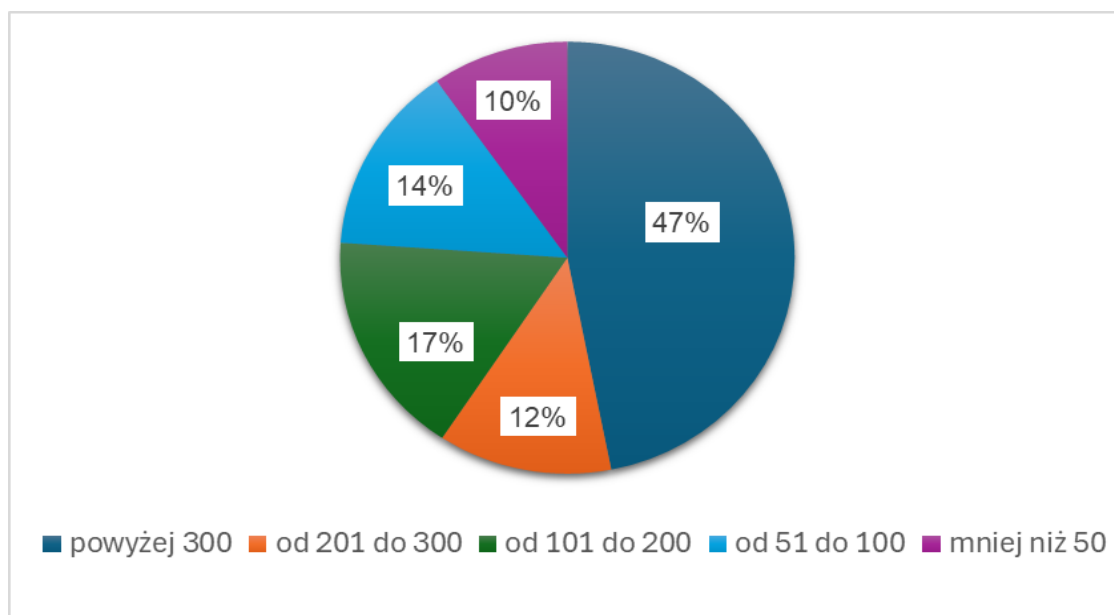
Tabela 4

Funkcje pełnione przez badane osoby

Funkcja	Liczba	Odsetek [%]
Dyrektor	26	23,01
Pracownik socjalny	42	37,17
Stanowiska związane z pieczęcią zastępczą	7	6,19
Inne	8	7,08
Psycholog	7	6,19
Pracownik administracyjny	10	8,85
Pedagog	4	3,54
Nauczyciel	3	2,65
Przedstawiciel NGO	3	2,65
Zastępca dyrektora	3	2,65

Źródło: opracowanie własne.

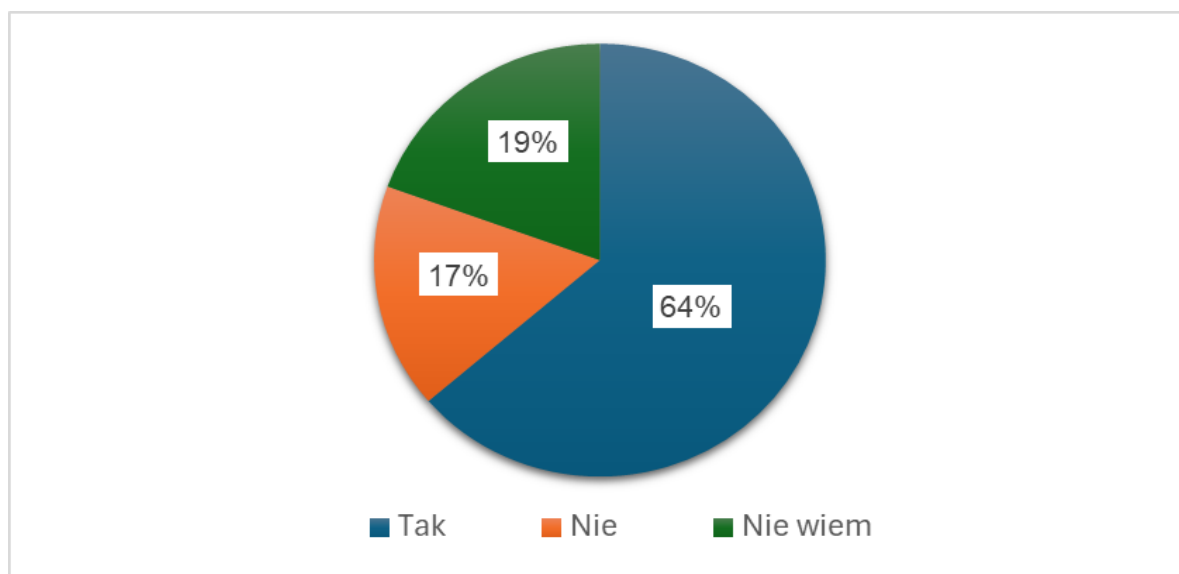
Wykres 2 przedstawia szacowaną liczbę rodzin obsługiwanych przez badane instytucje. Największa grupa podmiotów deklaruje obsługę powyżej 300 rodzin (dotyczy to 47% instytucji). 17% badanych obsługuje od 101 do 200 rodzin, a 14% od 51 do 100 rodzin. Niewiele mniej, gdyż 12%, instytucji wskazało, że zajmuje się od 201 do 300 rodzinami. Najmniejszą grupę stanowią podmioty obsługujące mniej niż 50 rodzin, co dotyczy 10% instytucji. Dane te pokazują, że niemal połowa badanych jednostek działa na bardzo dużą skalę, wspierając setki rodzin.



Wykres 2. Szacowana liczba rodzin obsługiwana przez badane instytucje.

Źródło: opracowanie własne.

Jednym z celów badań była diagnoza świadomości badanych osób dotycząca funkcjonowania w gminach „osoby pierwszego kontaktu”, do której może zwrócić się rodzina w przypadku potrzeby uzyskania wsparcia. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że większość respondentów (64%) wie o istnieniu w gminie takiej osoby. 17% badanych stwierdziło, że taka osoba w ich gminie nie funkcjonuje, natomiast 19% badanych nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi (wykres 3).



Wykres 3. Świadomości badanych osób dotycząca funkcjonowania w gminach „osoby pierwszego kontaktu”.

Źródło: opracowanie własne.

Większość badanych instytucji obejmuje swoim wsparciem rodziny naturalne (ponad 51% respondentów). Kolejne 24,78% podmiotów deklaruowało pracę zarówno z rodzinami naturalnymi, zastępczymi, jak i adopcyjnymi. Istotna część instytucji (17,70%) obsługuje rodziny naturalne i zastępcze, natomiast udział instytucji pracujących wyłącznie z rodzinami zastępczymi wynosi 1,77%, a adopcyjnymi 0,88%. Niewielki odsetek (3,54%) obejmuje swoją działalnością rodziny naturalne i adopcyjne. Szczegółowe dane przedstawia tabela 5.

Tabela 5

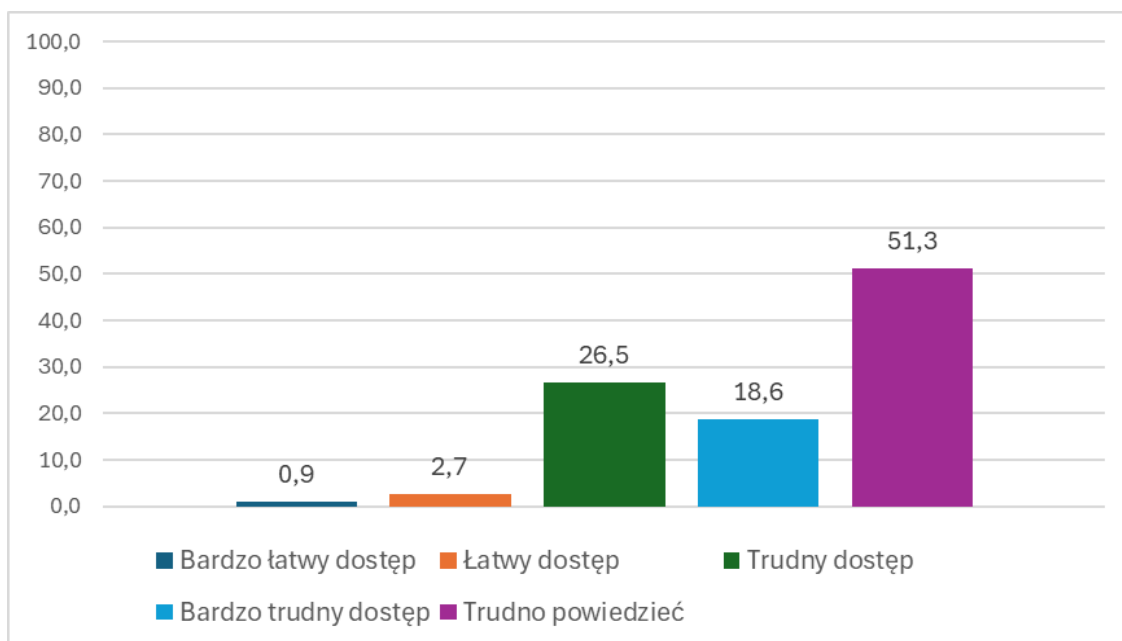
Rodzaj rodzin objętych wsparciem przez badane podmioty

Rodzaje rodzin	Liczba	Odsetek [%]
Rodziny naturalne	58	51,33
Rodziny naturalne, Rodziny zastępcze, Rodziny adopcyjne	28	24,78
Rodziny naturalne, Rodziny zastępcze	20	17,70
Rodziny zastępcze	2	1,77
Rodziny adopcyjne	1	0,88
Rodziny naturalne, Rodziny adopcyjne	4	3,54

Źródło: opracowanie własne.

Do jednych z podstawowych celów badawczych należy identyfikacja stopnia dostępności dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej do usług społecznych na terenach badanych powiatów. W badaniach uwzględniono podstawowe kategorie usług.

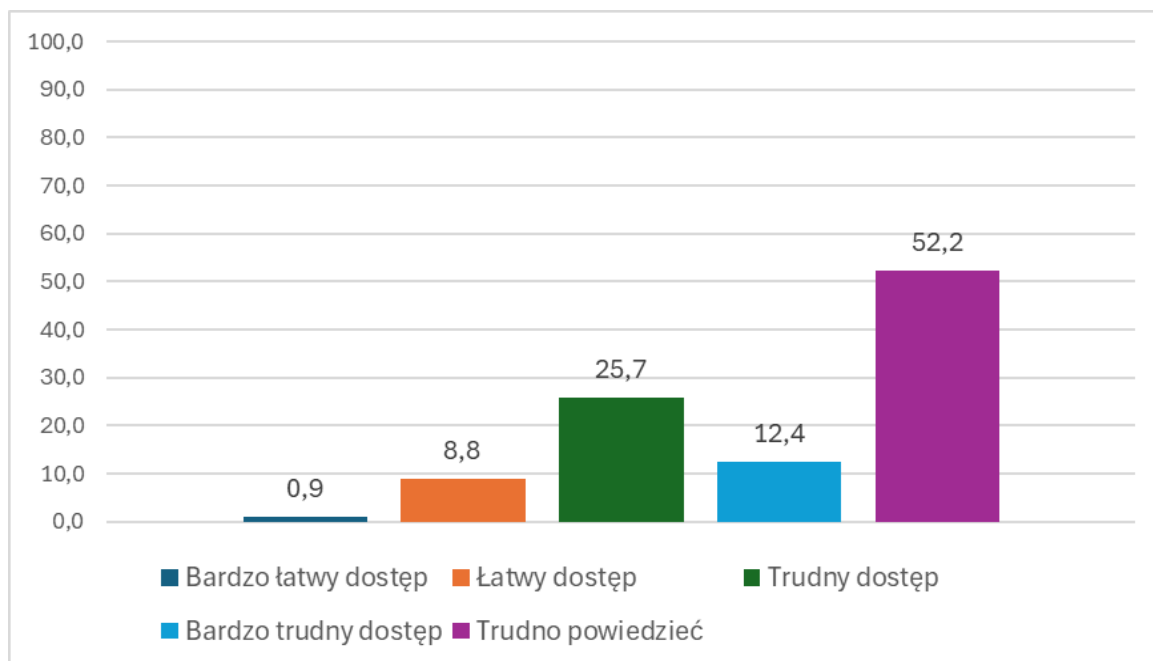
Uzyskane dane wskazują na wyraźne braki w dostępie do miejsc kompleksowego wsparcia dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej. Zaledwie 0,9% respondentów uznało, że dostęp do takich usług jest bardzo łatwy, a 2,7% że jest łatwy. Znacznie większa grupa (26,5%) oceniła dostęp jako trudny, a 18,6% jako bardzo trudny (wykres 4).



Wykres 4. Ocena stopnia dostępności miejsc kompleksowego wsparcia dzieci objętych pieczą zastępczą w badanych gminach.

Źródło: opracowanie własne.

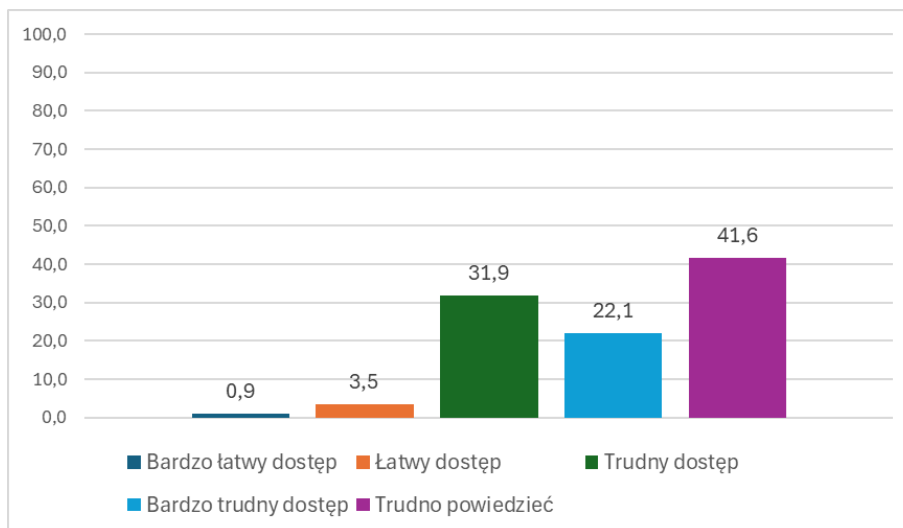
Z odpowiedzi respondentów wynika, że dostęp do indywidualnie dopasowanej pomocy dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej jest ograniczony. Jedynie 0,9% respondentów oceniło go jako bardzo łatwy, zaś 8,8% jako łatwy. Znacznie więcej badanych wskazało, że dostęp do takiej formy wsparcia jest trudny (25,7%) lub bardzo trudny (12,4%) (wykres 5).



Wykres 5. Ocena możliwości uzyskania wsparcia przez dzieci objęte pieczą zastępczą w badanych gminach poprzez indywidualizację pomocy („pomoc szyta na miarę”).

Źródło: opracowanie własne.

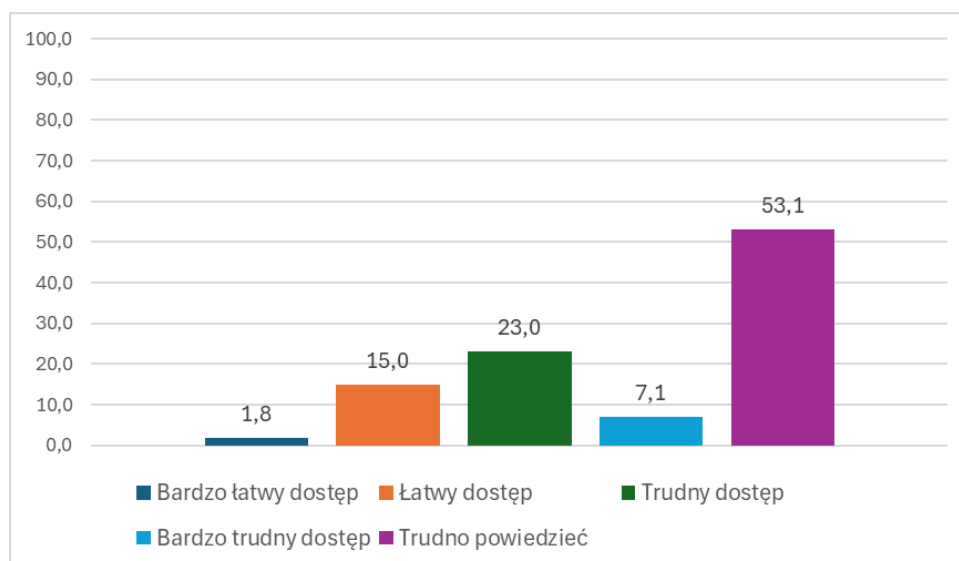
Z pozyskanych danych wynika, że dostęp do usług psychoterapii dla dzieci objętych pieczęą zastępczą oceniany jest jako utrudniony. Jedynie 0,9% respondentów uznało, że dostęp jest bardzo łatwy, a 3,5% że łatwy. Zdecydowanie częściej wskazywano na problemy w tym zakresie, ponieważ 31,9% badanych określiło dostęp jako trudny, a 22,1% jako bardzo trudny (wykres 6).



Wykres 6. Ocena stopnia dostępności usług psychoterapii dla dzieci objętych pieczęą zastępczą w badanych gminach.

Źródło: opracowanie własne.

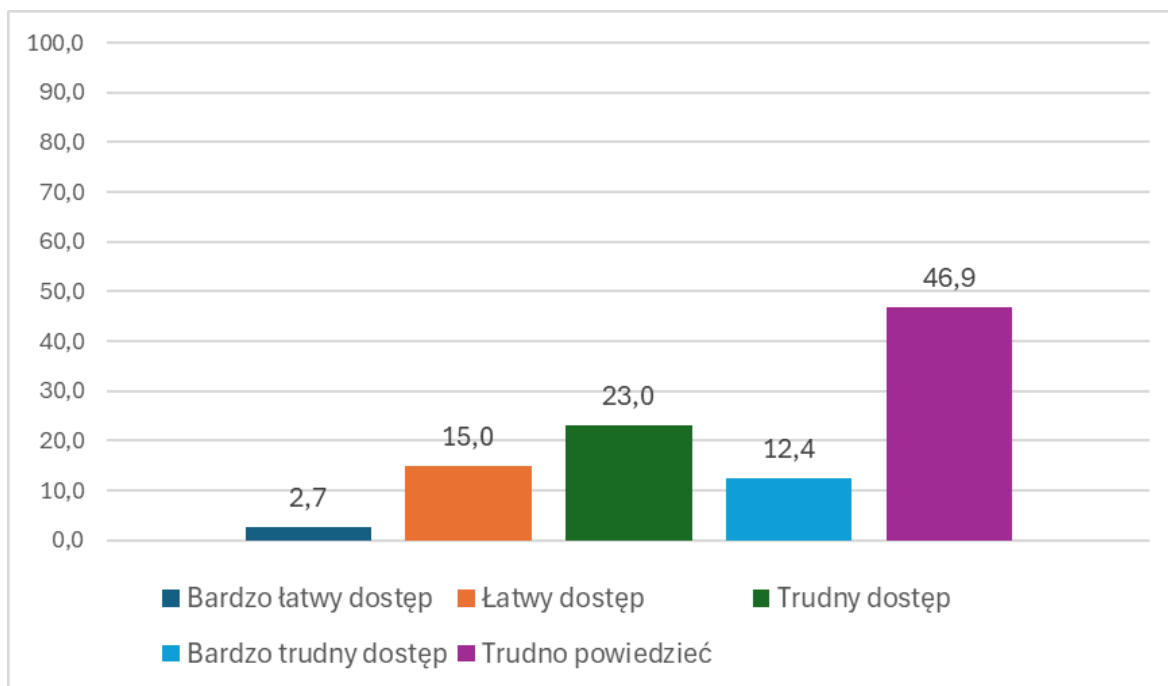
Respondentów zapytano także o dostępność pomocy zdalnej (nie precyzowano przy tym konkretnej formy tej pomocy). Wyniki pokazują, że możliwość uzyskania pomocy zdalnej dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej jest wciąż ograniczona. Tylko 1,8% respondentów oceniło dostęp do takiej formy wsparcia jako bardzo łatwy, a 15% jako łatwy. Większość badanych wskazała jednak na występowanie trudności, gdyż 23% uznało dostęp za trudny, a 7,1% za bardzo trudny (wykres 7).



Wykres 7. Ocena stopnia możliwości uzyskania pomocy zdalnej dla dzieci objętych pieczęą zastępczą w badanych gminach.

Źródło: opracowanie własne.

Respondentów zapytano także o dostępność pomocy w miejscu zamieszkania (nie precyzowano przy tym konkretnej formy tej pomocy). Jedynie 2,7% respondentów uznało dostęp do takiej formy wsparcia za bardzo łatwy, a 15% za łatwy. Znacznie większy odsetek badanych wskazał jednak na trudności, tj. 23% oceniło dostęp jako trudny, a 12,4% jako bardzo trudny (wykres 8).



Wykres 8. Ocena stopnia możliwości uzyskania pomocy w miejscu zamieszkania dla dzieci objętych pieczą zastępczą w badanych gminach.

Źródło: opracowanie własne.

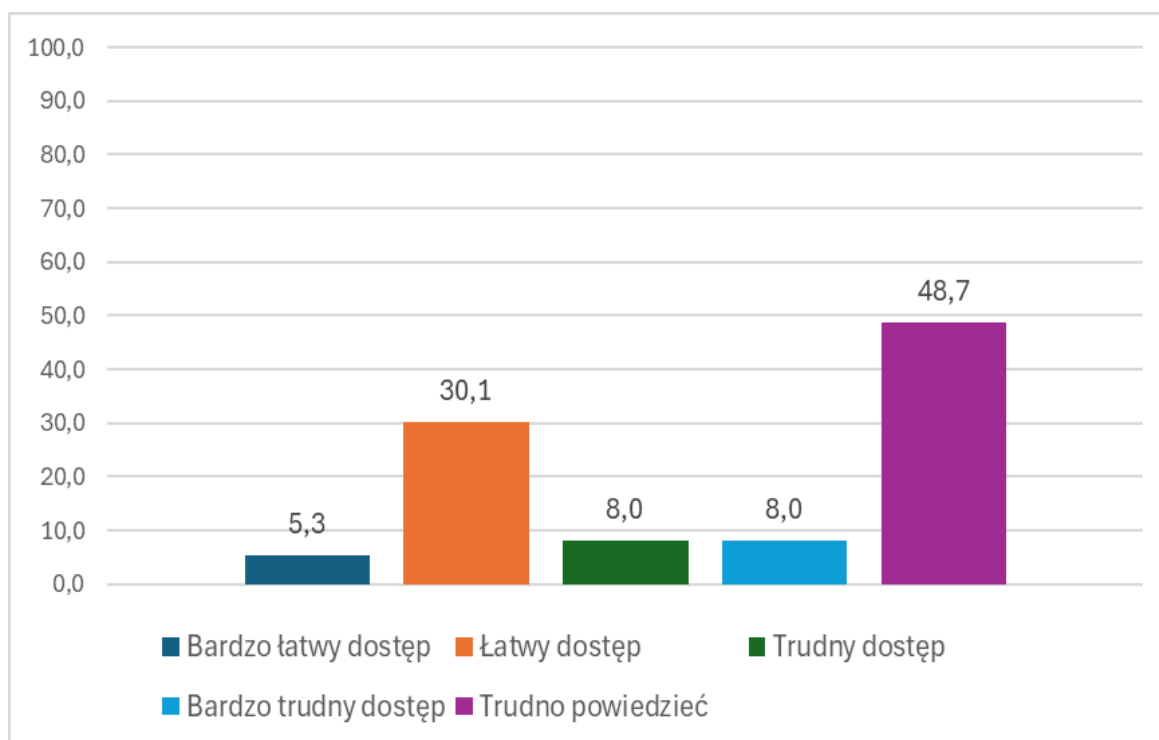
Współpraca rodzin zastępczych z koordynatorami pieczy zastępczej stanowi jeden z kluczowych elementów funkcjonowania systemu wsparcia w powiatach objętych diagnozą. Respondenci oceniali zarówno dostępność, jak również możliwość kontaktu z koordynatorem. Z danych wynika, że co trzecia rodzina (prawie 30%) uznała dostęp do koordynatora za trudny lub bardzo trudny, a nieco ponad 35% badanych wskazało, że kontakt z nim jest łatwy lub bardzo łatwy (wykres 9).

W odpowiedziach otwartych rodziny wskazywały, że koordynatorzy są często przeciążeni obowiązkami, a liczba rodzin przypadających na jednego pracownika utrudnia systematyczne wizyty oraz indywidualne wsparcie. Część respondentów podkreślała, że kontakt jest możliwy głównie w sytuacjach problemowych, rzadziej o charakterze doradczym czy profilaktycznym. Pojawiały się też pozytywne opinie, wskazujące, że regularna współpraca z koordynatorem pozwala szybciej rozwiązywać trudności wychowawcze i organizacyjne, a sam kontakt z koordynatorami pieczy zastępczej pełni funkcję wspierającą i motywującą.

Wśród oczekiwanych form wsparcia, które mogłyby być realizowane we współpracy z koordynatorami, respondenci najczęściej wymieniali stały dostęp do pomocy psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci oraz opiekunów; miejsca kompleksowego wsparcia, oferujące diagnozę, terapię i grupy wsparcia w jednym

punkcie; szkolenia, warsztaty i treningi kompetencji wychowawczych; grupy wsparcia i superwizje dla rodzin zastępczych; formy „wytchnieniowe” i edukacyjne (wyjazdy integracyjno-szkoleniowe, poradnictwo specjalistyczne).

Wskazywano również szereg barier utrudniających współpracę z instytucjami systemu pieczy zastępczej, takie jak niedobór kadry i duże obciążenie obowiązkami koordynatorów, ograniczone środki finansowe na działania wspierające, zbyt mała częstotliwość dyżurów specjalistów oraz brak dostępności popołudniowej, trudności transportowe, szczególnie w gminach oddalonych od miast powiatowych, obawy przed stygmatyzacją i niechęć do korzystania z pomocy psychologicznej, brak jednego, dobrze rozpoznawalnego miejsca kompleksowego wsparcia dla rodzin zastępczych. Wypowiedzi badanych podkreślają, że skuteczna współpraca z koordynatorami wymaga większej dostępności tych pracowników i wzmocnienia ich roli jako osób pomagających rodzinie w poruszaniu się po systemie instytucjonalnym i organizujących pomoc w imieniu rodziny.



Wykres 9. Ocena stopnia dostępności do osoby pierwszego kontaktu dla dzieci objętych pieczą zastępczą w badanych gminach.

Źródło: opracowanie własne.

Respondentów poproszono także o wolną wypowiedź na temat form wsparcia, które należałoby rozwijać najbardziej dla rodzin zastępczych w badanych gminach. Zebrano ok. 110 wypowiedzi, które można pogrupować w kilka głównych kategorii tematycznych (tabela 6).

Tabela 6

Analiza odpowiedzi otwartych dotyczących potrzeb wsparcia rodzin zastępczych w badanych gminach

Kategoria tematyczna	Przykładowe odpowiedzi	Liczba wskazań	Udział [%]
Trudno powiedzieć / nie wiem / nie dotyczy / brak	„Trudno powiedzieć”, „Nie wiem”, „Nie dotyczy”, „Nie mam propozycji”	33	30
Wsparcie psychologiczne i psychoterapeutyczne	„Psychoterapia”, „Pomoc psychologa i terapeuty”, „Psychoterapie długoterminowe”	25	23
Miejsca kompleksowego wsparcia / centra pomocy	„Miejsca kompleksowego wsparcia dzieci objętych pieczą”, „Ośrodki wsparcia”, „Placówki wsparcia dziennego”	13	12
Grupy wsparcia i warsztaty / superwizja	„Grupy wsparcia dla rodzin zastępczych”, „Warsztaty, szkolenia”, „Superwizja”	11	10
Indywidualizacja pomocy („pomoc szyta na miarę”)	„Pomoc szyta na miarę”, „Indywidualne podejście”, „Pomoc w miejscu zamieszkania”	9	8
Wsparcie finansowe i rzeczowe	„Pomoc finansowa, rzeczowa, rehabilitacyjna”, „Dopłaty do leczenia i wypoczynku”	5	5
Poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawne, rodzinne)	„Poradnictwo specjalistyczne”, „Poradnictwo prawne”, „Porady rodzicielskie”	5	5
Wsparcie edukacyjne / szkolenia dla rodzin zastępczych	„Szkolenia i warsztaty”, „Treningi kompetencji wychowawczych”, „Programy edukacyjne”	4	4
Wsparcie systemowe i kadrowe / asystent rodziny	„Asystent rodziny”, „Wsparcie kadrowe”, „Koordynacja PCPR – gmina”	3	3
Trudno powiedzieć / nie wiem / nie dotyczy / brak	„Trudno powiedzieć”, „Nie wiem”, „Nie dotyczy”, „Nie mam propozycji”	33	30

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej powtarzającym się postulatem jest psychoterapia (indywidualna, rodzinna, długoterminowa) i stały dostęp do psychologa. Wskazywano także na brak specjalistów (psychiatra dziecięcy, terapeuta rodzinny) oraz konieczność dojazdu do większych miast (np. Nowego Sącza). W wielu wypowiedziach pojawiała się potrzeba „miejsc kompleksowego wsparcia”, tj. centrów, które łączyłyby różne formy pomocy (psychologiczną, prawną, edukacyjną, socjalną). Kilka wypowiedzi wskazywało na indywidualizację pomocy („pomoc szyta na miarę”), rozumianą jako dopasowanie wsparcia do sytuacji konkretnej rodziny, a także pomoc „blisko domu”. Respondenci wskazywali na potrzebę cyklicznych grup wsparcia i superwizji, szkoleń, warsztatów i programów rozwoju kompetencji rodzicielskich, działań edukacyjnych ukierunkowanych na radzenie sobie z traumą dzieci i budowanie więzi w rodzinach zastępczych. Część respondentów podkreślała konieczność wsparcia finansowego, głównie w obszarze kosztów leczenia, edukacji i rehabilitacji dzieci.

Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonych badań i analizy uzyskano następujące odpowiedzi na postawione pytania badawcze:

- System wsparcia rodzin zastępczych w podregionie sądeckim opiera się głównie na instytucjach publicznych.
- Ponad połowa badanych instytucji obsługuje więcej niż 300 rodzin (występuje wysokie obciążenie kadrowe, w konsekwencji czego wsparcie ma często charakter ogólny, a niekiedy przypadkowy, czyli nie zawsze dostosowany do specyficznych potrzeb rodzin zastępczych oraz dzieci w pieczy).
- Dostęp do psychologów, psychoterapeutów i terapeutów rodzinnych jest bardzo ograniczony, zwłaszcza w gminach wiejskich i oddalonych od miast powiatowych. Największe deficyty dotyczą psychoterapii długoterminowej oraz pomocy dla dzieci z zaburzeniami więzi i traumą wczesnodziecięcą.
- Występują długie terminy oczekiwania na wsparcie specjalistyczne, przede wszystkim w zakresie psychoterapii dzieci i konsultacji psychiatrycznych. W wielu przypadkach konieczne jest korzystanie z usług w większych ośrodkach miejskich, co generuje dodatkowe bariery zarówno czasowe, jak i finansowe.
- Respondenci najczęściej wskazywali na bariery systemowe i organizacyjne utrudniające dostęp do usług: niedobór kadry i przeciążenie koordynatorów, brak transportu, ograniczoną dostępność specjalistów w popołudniowych godzinach, zbyt złożone procedury formalne oraz brak spójnej informacji o dostępnych formach wsparcia.
- Brakuje rozwiązań środowiskowych, tj. pomocy świadczonej w miejscu zamieszkania i zdalnych form wsparcia dla rodzin.
- Za najbardziej pożądane i wymagające rozwoju uznano: lokalne centra wsparcia rodzin, łączące pomoc psychologiczną, prawną i edukacyjną, stałą dostępność psychoterapii i grup wsparcia, system szkoleń dla opiekunów, poradnictwo rodzinne, a także elastyczne, indywidualizowane formy pomocy świadczone jak najbliżej miejsca zamieszkania rodzin zastępczych.

Przeprowadzone badania potwierdzają, że system wsparcia rodzin zastępczych w południowej Małopolsce wymaga dalszej profesjonalizacji. Kluczowym problemem pozostaje ograniczona dostępność usług psychologicznych, psychoterapeutycznych i psychiatrycznych, zwłaszcza w mniejszych gminach. Niezbędne jest tworzenie lokalnych centrów wsparcia rodzin, integrujących w jednym miejscu pomoc psychologiczną, prawną, edukacyjną i materialną, a także rozwijanie elastycznych, indywidualizowanych form pomocy świadczonej „blisko domu”. W perspektywie długofalowej warto w dalszym ciągu rozwijać spójny regionalny model wsparcia rodzin zastępczych.

Bibliografia

- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 czerwca 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. (2025). *Dziennik Ustaw*, poz. 798.
- Raław, M. (2025). Rodzic zastępczy zawodowy: trudna droga uśrodkowania praktyk pomocowych. *Polityka Społeczna*, 52(3), 16-22.
- Radlińska, K., Kasperska, E., Błażejowska, M., Pogonowski, I. (2024). Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej w Polsce. Doświadczenia wybranych organizatorów pieczy zastępczej województwa zachodniopomorskiego. *Praca Socjalna*, 39(1), 99-117.
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. (2023). *Usługi społeczne w Małopolsce – deficyty, potrzeby, potencjał rozwojowy*.
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. (2024). *Pieczą zastępczą w Małopolsce. Stan, potrzeby, wyzwania*.
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. (2025). *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2024*.
- Sielicka, E. (2023). Systemowy i pozasystemowy potencjał wsparcia rodzin w Polsce. *Polityka Społeczna*, 50(11-12), 2-8.
- Uchwała nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej pod nazwą Strategia rozwoju usług społecznych. Polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.). (2022). *Monitor Polski*, poz. 767.
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. (2016). *Dziennik Ustaw*, poz. 195.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. (2004). *Dziennik Ustaw*, nr 64, poz. 593.
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. (2019). *Dziennik Ustaw*, poz. 1818.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. (2011). *Dziennik Ustaw*, nr 149, poz. 887.